

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plvtarchi Chaeronensis Moralia, Qvae Vsrvpantvr

Svnt Avtem Omnis elegantis doctrinæ Penvs : Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem : omnes de Graeca in Latinam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide

Plvtarchi Chaeronensis Ethicorum Sive Moralium

Plutarchus

Impressum Francofor. ad Mœn., M.D.LXXXII

Liber III

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-351

~~8040000~~ rothenes Solem à terra distum stadiorum millibus octo-
gentis millibus ac quater: Lunam autem a terra millibus
~~780000~~ septingentis octoginta.

*Quantus cuique planetarum sit sua circummissionis
annus.* Cap. XXXII.

SATVRNVS ambitum celi suum conficit annis Solari-
bus xxx. Iupiter xi. Mars duobus. Sol mensibus xii. to-
tidem Mercurius & Venus: (nam æquales his curulis) Luna
xxx. diebus. hic enim est perfectus mensis ab apparitione
Lunæ ad cōgressum cum Sole. Magnum annum alij cōcen-
trio definit, alij xix. annis, alij LIX *Heraclem* annorum
Solarium millibus octodecim. *Diogenes* CCC LXV. annis
tantis, quantus vñus est Heracleo. Alij VII IOI IOCCCLXXVII.

PLUTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM, hoc est, brevis recensionis sententiarum de natura rerum,

L I B E R I I I.

PRæcedentibus libris compendio percurri cœlestium rerum enarrationem, quarum ultimo loco Luna est. hoc tertio libro ad eam me conseruo, quæ infra eam in sublimi sunt, ac Meteora propinde Græcis dicuntur: si ta à Lunæ obte vñsq; ad terræ positum quam centri locum in Vniuerso censuerunt obtinere.

De la éteo círculo. Cap. I.

Ordinar à lacteo circulo. is nebulosus est, semperque in
aere cernitur, & ob albedinem coloris lacteus dicitur. 30
Pythagoreorum alij dixerunt stellæ ardore effectum, quæ
suo loco delapsa tempore incendij à Phaethonte excitati,
quicquid loci circulari decursu peragravit, adusserit. Alij
cursum initio hâc fuisse. Quidam speculare vîsum esse pu-
tant, splendore Solis in ecclum reflectente, quod idem in;
iride fit & nubibus. *Metrodorus*, ob transitum Solis: hunc e-
nim esse Solis circulum. *Parmenides*, densi ac rati mixtione
lacteum colorem confici. *Anaxagoras* umbram terræ ea in
parre cœli insistere, cum Sol infra terram delatus non to-
tum illuminat. *Democritus* splendoris collectionem & den-
satio-

sationem, à multis, ijsque paruis & continentibus stellis colluentibus profecti. *Aristoteles* incendium vaporis sicci, multiq; & continui: itaq; crinitum etiam ignem fieri infra ætherem, sub planetis. *Posidonius* ignis compagem, stella clariorem, splendore densiore.

De cometis, traijcentibus, ac trabisbus.

Cap. II.

PYTHAGOREORVM quidam cometam putant esse stellam ex earum numero, quæ non semper videantur, sed **10** statim tempore sua reuolutione exoriantur. Alij reflexionem nostrivis ad Solem: quomodo in speculis quædam apparent. *Anaxagoras*, *Dentocritus*, coitum stellarum duarum aut plutum fulgorem suum coniungentium. *Aristoteles* igneam coagmentationem ex vapore ticcō enatam. **15** *Strato* lumen sideris nube comprehensum densa, sicut sit in lucernis. *Herachdes Ponticus* nubem in sublimi à sublimi lumine illustratam, eandem etiam pogonias, hoc est barbare stellæ, causam adsignat. ab his trabisformem, columnarem, aliisque cognatas harum impressiones differre iidem, ut **20** Péripaterici, statuit pro ratione figuræ in quam nubes conformatus. *Epigenes* elationem in sublime spiritus terra permixti & accensi. *Boethius* imaginem ab aere soluto oblatam. *Diogenes* visum fuit, crinitas istas apparitiones, qui cometæ dicuntur, esse stellas. *Anaxagoras* diatontas, hoc est, ignes **25** traijcentes, ab æthere scintillarum instar deferri: quæ etiam causa sit, quod statim extinguntur. *Metrodorus*, elici scintillas violentia solis in nubem impressione. *Xenophanes*, omnia id genus compactum aliquid aut motum esse nubium ignitarum.

*De tonitribus, fulguribus, fulminibus, presteribus,
typhonibus.* Cap. III.

ANAXIMANDER ista omnia gigni ab aere. Cùm enim is densa comprehensus nube vi etumpit ob suam partium tenuitatem ac levitatem, ruptura sonitum edi: diuulsione **35** iuxta nigredinem nubis, fulgorem. *Metrodorus* cùm in nubem crassitie concretam ventus incidit, eum perfractioñē nubis sonitum edere, iactu autem & scissione fulgorem. celeritate autem motus calorem à Sole sumere, & fulmen iacere. fulminis imbecillitatem in presterem, hoc est, ignitam procellam abire. *Anaxagoras*, quando calidum in frigidum

dum incidit, scilicet ætherea pars in aeream, eā fragore tonitu edere, colore autem qui est ad nigredinem nebulosæ partis fulgorem, multitudine autem ac magnitudine lumenis fulmen: igni autem corpulentiore typhonem, hoc est, vorticem, nebuloso presterem efficere. Stoici tonitru collisionem nubium, fulgorem ortum ex ea incendium, fulmen fulgorem vehementiorem, presterem languidiorem. *Artifex* teles hoc quoq; fieri è sicca exhalatione docet. quæ cùm in humidum illapsa vaporem vi exitum sibi conficit, allisione & perruptione tonitus sonitum nasci, siccii autē accensione fulgor. presteres & typhones multiplicatione materiae, quam virisque attrahunt, calidiorum prester, crassiorum typho.

Denuobibus, pluvijs, nube, grandine. Cap. IV.

ANAXIMENES, nubes existere aere quæ maximè densato, quæ cùm magis comprimantur, pluuiam elici: nubes, quando aqua delabens congelatur: grandinem, si humido vento comprehendatur. *Metrodorus* humido vapore sursum elato coire nubes. *Epicurus* ex exhalationibus: tenterem verò grandinem fieri & pluuiam ob delapsus longinquitatem.

De iride, qui est arcus cælestis. Cap. V.

QVæ in sublimi sunt, partim per se subsistunt, ut pluia, ut grandio; partim videntur duntaxare esse, cùm non subsistant: quomodo moueri terra nobis nauigantibus videtur. Iris quoq; tantum species apparetur est. *Plato* ait, homines ei Thaumantem patrem fecisse, quod eam admirarentur. admirari thaumazein Gracis est. Homerus:

Illa. p. 547

Vi cùm purpuream pangit mortalibus irim.
Ideoque fabulati sunt quidam, capite eam tauri præditam exhaudire flumina. Quomodo ergo sit iris? Videmus aut secundum rectam lineam, aut secundum curuam, aut secundum reflexam, quæ sensui occulta & corporis expers sola ratione percipitur. Rectis lineis cernimus quæ in aere sunt, & per lapides pellucidos ac cornua, omnia enim ista tenui sunt partium. Linea autem visus incurvatur in aqua, vi crassificie eius. itaq; remum in mari eminus cernentes, fractum putamus. Tertius modus videndi refracta, ut quæ in speculis contemplamur. ac talis est iridis species. Intelligendum enim est humidum vaporem in nubem mutari, quæ deinde sensim

lensim in guttulas dissoluatur. Sole itaq; ad occasum accende, necesse est ex aduerso Solis omnem arcum cœlestem apparere, cum visus guttulis incidens reflectitur, ut iris fiat. Sunt autem stillæ istæ non figuræ forma, sed coloris. Habet autem iris colores, primum puniceum, secundum purpureum, tertium cœruleum & viridem. Causæ videntur, quod splendoris solis occurrens, fulgorq; integer refractus, rubrum ac puniceum parit colorem. Secunda autem pars turbidior, splendore ob guttas elangescente, purpureum: qui rubri coloris est imminutio. cùmq; adhuc turbidius sit obiectu, in viridem transit. Hos ipsis rebus probare licet. Si quis enim è regione radiorum Solis aquam expuat, ita ut guttulae refractionem radiorum Solis excipiant, inueniet iridem fieri. quin & ex oculis laborantes hoc experiuntur, cum in lucernam intuentur. *Anaximenes* iridem fieri Sole illuminante nubem densam, crassam, ac nigrum, in qua cogantur Solis radij, cùm non possint ultra eam penetrare. *Anaxagoras* Solis splendorem reflecti in nube densa, semper erigione astri posita, quod in ea tāquam speculo exprimitur. Hoc modo etiam causa explicatur pareliorum, qui sunt cum plures soles apparent, vt fit in Ponto. *Metrodorus* ait, cum Solis splendor nubem penetrat, nubem cœruleo colore apparete, splendidorem rubro.

De Virgis. Cap. VI.

HAS & SOLES Soli oppositos aiunt mixtum habere quippiam ex substantia & apparitione: quod nubes videantur, non suo tamē colore, sed alio qui visui exhibetur. In his omnibus similes affectiones accident & naturæ, & ijs quæ in rebus naturalibus contingunt.

De Ventiis. Cap. VII.

ANAXIMANDER ventum esse fluxionem aeris, motis in eo à Sole aut colliquatis partibus tenuissimis humidissimisque. *Stoici* omnem ventum esse fluxum, sed nomina mutare pro locorum rationibus. vt à Zopho, id est, caligine, & occasu Zephyrū, qui nobis est Fauonius: à Sole & ortu Subsolanum, à septentrione Aquilonem, à meridie Africum. *Metrodorus*, aqueæ exhalationis incendium à Sole factū, excitare diuinos flatus. Etesias, q; sunt vēti anniversarij, spicare aere qui ad septentriones est, dēsato, vñā cū Sole qui à solisti-

solstitio æstiuo à nostris recedere incipit partibus, se pro-
rumpentes.

De hyeme & estate. Cap. VIII.

EMPEOCLES & STOICI hyemē fieri, cūm aer sua den-
sitate obtinet & sursum vi eluctatur: æstatem, igni deor-
sum vi tendente. Sed sublimibus descriptis, ad ea me confe-
ram explicanda, quæ ponè terram sunt.

De terra, tum qua natura eius, qua quantitas.

Cap. IX.

THALES statuit, vnicam esse terram. *Oeetes Pythago-* 10
reus, dūas: nostram, & ei oppositam, quam, antichtho-
na vocat. Stoici terram vnicam & finitam. Xenophanes ex in-
teriori parte radices eam egisse in infinitā profunditatem,
compactam autem esse ex aere & igne. Metrodorus terram
esse faciem ac sub sedimentum, aquæ, Solem aeris. 15

De figurâ terre. Cap. X.

THALES, Stoici, & qui hos sequuntur globi forma. *Ana-*
ximander planæ columnæ lapideæ. Anaximenes mensæ.
Leucippus tympani. Democritus disci in superficie, in medio
cauam. 20

De terra situ. Cap. XI.

QVI Thalem sequuntur, in medio terram collocant.
Xenophanes primum assignat locum, quod radices
egent in altitudinem infinitam. Philolaus Pythagoricus,
igni medium desert locum, quod sit quasi focus Vniuersi: se- 25
cundum antichthoni: tertium ei in qua nos degimus ter-
ræ, sit ex aduerso, & contrario motu circumuerterit: unde
fiat ut qui in una sunt terra, ab ijs, qui constituti in altera
sunt, non cernantur. Princeps Parmenides terræ habitata
loca discrevit à duabus sub solstitialibus circulis que iacent 30
Zonis.

De inclinatione terre. Cap. XII.

LEVICIPPVS terram in partes austinas prolabi putat ob-
listarum raritatem: quippe ob gelu concretis partibus ad
septentrionem vergentibus, dum opposita interim ardent. 35
Democritus, quia ambitus pars austina sit imbecillior, id-
eo terram mole austam eō declinare. Partes enim septen-
trionales in æqualiter, meridionales æqualiter esse tempe-
ratas. eō itaque inclinasse terram, ubi fructibus & incremen-
tis abunde sufficitat materia.

De

Demotuterra. Cap. XIII.

ALII immotam manere terram sentiunt. *Philolaus Pythagoreus*, in orbem eam circumferri circum ignem, obliquo circulo, in morem Solis & Lunæ. *Heraclides Ponticus*, & *Ephantus Pythagoreus*, motum terræ tribuunt: non ut loco suo excedat, sed rotæ instar circa axem circumueratur ab occâsu versus ortum, circa suum centrum. *Democritus* initio effictam fuisse terram ob paruitatem & levitatem: successu autem temporis densatam atq; degrauatio tam subsedisse.

In quorū Zonas distinctā sit terra. Cap. XIV.

PYTHAGORAE opinio est, terram eadem qua totius cœli globum proportione in quinq; esse diuisam partes, septentrionalē, æstiuam, hybernā, æquinoctialem antarcticam. quarū media terræ medianam regionē definiat, hac ipsa de causa nomine adustæ seu torridæ prædicta. Eā quæ incoli potest, in medio iacere æstiuatq; hyberne, temperatam.

De terra motibus. Cap. XV.

THALES ac *Democritus* eius rei causam aquæ impulant. At Stoici dicunt terræ motum esse, cum humor in terra inclusus excernitur, inque aerem excidit. *Anaximenes* siccitatem & raritatem terræ, eius concussionis causam, quorum illam quidem æstus, hanc nimia pluviæ giguant. *Anaxagoras* aerem se emergere volentem, qui cum sua crassicie incidit in terræ superficiem, neque tamen excerni potest, tremore terram continentem succurrit. *Aristoteles* propter frigidum terram vndiquaq; circumstantes superne atq; inferne. Calidum enim ob leuitatem suam sursum nititur: itaq; sicciam exhalationē sursum euadendi via interclusa, terram, ex qua cuneo quasi acto eluctari contendit, contrariis inuicem revolutionibus exagitare. *Metrodorus*, nullum corpus in suo proprio loco moueri, nisi quid sit a quo impellatur aut detrahatur efficaciter. ita ne terrâ quidem, vt pote suo naturali sitam loco, moueri: partes dūtaxat eius quasdam alio migrate. *Parmenides*, ac *Democritus*, terram vndique æqualiter distantem, æquilibrioque suspensam, quod causam non habeat eur huc potius quam illuc vergat, concuti tantum, non moueri. *Anaximenes* eam ob latitudinem vectari aere cui incumbit. Alij aquæ inna-

innatare instar Platani foliorum aut asserum, ideoq; ma-
ueri. *Plato* motuum sex circumstantias perhibet, sursum,
deorsum, dextrorum, sinistrorum, prorsum, retrorsum.
horum motuum nullum terrae posse accidere, cum vnde-
quaq; ima sit, maneatque immota, quod nihil eximitum sit;
ob quod in hanc vel illam partem momentum faciat. par-
tes tamen eius raritatis causa concuti. *Epicurus* fieri posse
ut terra aeris subiecti, qui aquosus est, crassitie impulla ac
quasi succussa moueatur: fieri etiam posse ut infinitis sui par-
tibus cauernosa cum sit, aere qui per eam dispergitur in ca- 10
uitates antrorum similes incidente quassetur.

De mari, que eius origo, & qui sit amarum.

Cap. XVI.

ANAXIMANDER mare ait primi humoris esse reliqui-
as, quarum maior pars ab igni exsiccata, reliquum ob 15
ardore mutatum sit. *Anaxagoras* cum humor ab initio sta-
gnas à solari motu esset adustus, exhalassetq; eius pingue-
do, reliquū salsugine & amarore infectū subst. risse. *Empe-
docles* mare est sudor terræ, adustæ à Sole, eumq; sudore ni-
mia sui compressione emitentis. *Aniophon* sudorem cali- 20
di, à quo excretum est quod superaret humidi, elixando in
salsuginem conuersum, quod in quois sit sudore. *Metro-
dorus* quia mare sit percolatum per terram, ideo crassiciem
eius participasse: sicut euenit iis qua per cinerem colantur.
Platonice aquæ elementaris partem aliam ex aere frigore 25
coactam exitisse dulcem, aliam qua à terra ex ardore &
incendio exhalasset, salsam.

Decansis aestus maris. Cap. XVII.

ARISTOTELES & *Heracletus* à Sole fieri aiunt, qui ple-
rosq; spiritus moueat, secumq; circumducat, quibus in- 30
cidentibus propellatur mare Atlanticum, intumescatq; &
affluxum maris efficiat: iisdemq; desinentibus retrò abstra-
hatur ac recedat, quo pacto resorbeatur mare. *Pytheas*
Massiliensis Luna implemendo affluxum, decremente de-
fluxum fieri. *Plato* esse quippiam in sublimi suspensum, ex 35
cuius foramine seu orifice quodam prorumpat æstus, vi-
cissimq; maria intumescent. *Timæus* causam imputat flu-
minibus, que ex montibus Gallicis in Atlanticum procur-
ræta mare, id excursu suo propellant atq; augéat, rursumq;
subsistentia retrahant atq; diminuant. *Selucus* Mathema-
ticus,

ticus, ipse quoq; motum terrę tribuens, eius reuolutioni ac motui Lunam aduersam ire ait: cumq; vetus qui intra duo ista corpora intercipitur in diuersas partes hoc pacto agitur. eo in Atlanticum mare incidente, hoc quoq; secundum eius motus concitari.

De area, qua halos dicitur. Cap. XVIII.

SI c ea fit. Inter Lunam aut aliud sidus ac visum nostrum aer crassus & nebulosus exstat, in quo cum visus noster reflectitur, ac dilatetur, itaq; ad externam circumferētiām circuli astri pertinet, cūcūlus circa illud esse videtur, qui halos, id est, area dicitur, videturq; ista apparitio proxime ibi fieri, vbi visus in crassiciem incidit.

*PLUTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM, HOC EST, BREVIS RECENSIO NIS SENTENTIARUM
DE NATURA RERUM,*

L I B E R IV.

V M peragrauerimus mundi partes, ad ea nunc veniamus, quæ sunt singularia.

De Nili incremento. Cap. I.

THALES censem̄ Ethesiarum, qui venti Ægypti pro aduersi spirant, flatu Nili aquas attollit. quod ostia ipsius quibus se exonerat maris obrusii influxu obthurentur. *Euthymenes* Massiliensis, ex Oceano marisq; externo suapte natura dulci fluuium impleri. *Anaxagoras* niue Æthiopica, quæ hyeme frigens, æstate liquet. *Democritus* niue in partibus ad Septentriones sitis sub solsticium æstuum resoluta atq; diffusa, densari ex vaporibus nubes, quæ compulsa versus meridiem & ad Ægyptum ab etesisi ventis, in magnos ac vehementes dissoluantur imbr̄es, quibus cum paludes, tum Nilus impleantur. *Herodotus* historiæ scriptor, æqualem à fontibus fluere Nilum hyeme æstateque perhibet: minorem autem hyeme videri, quia tum Sol Ægypto vicinior in vaporem aquas redigat. *Ephorus*, historicus is quoque, æstate ait relaxari totam Ægyptum, ac quasi exsudare copiosam aquam, ac conferre ad hoc etiam Arabiam & Africam ob raritatem & fabulosum solum. *Endoxus* ait, sacerdotes imbribus & oppositis temporum anni rationibus rem imputare. quando enim apud nos æstas est, qui sub æstiu habitamus